

Hallituksen esitys Eduskunnalle meripelastuslain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi meripelastuslakia. Ehdotuksella muutettaisiin lain käsitteistöä siten, ettei meripelastuslohkokeskuksen tarvitsisi enää välttämättä olla samalla asianomaisen merivartioston johtokeskus. Luonteeltaan tekninen muutos liittyy tältä osin asiallisesti rajavartiolaitoksen alustaviin suunnitelmiin lakkauttaa Pohjanlahden merivartiosto. Pohjanlahden merivartiostoa ei kuitenkaan esityksen mukaisella lainmuutoksella lakkautettaisi, eikä sillä tehtäisi muitakaan muutoksia rajavartiolaitoksen hallinnol-

liseen rakenteeseen.

Lisäksi meripelastuslakiin lisättäisiin säännös, jolla valtuutettaisiin meripelastusjohtaja tilapäisesti rajoittamaan ja tarvittaessa kieltämään etsintä- ja pelastustoimenpiteitä häiritsevä alusliikenne etsintä- ja pelastusalueella. Meripelastusjohtaja voisi myös pyytää Ilmailulaitosta harkintansa ja toimivaltansa puitteissa rajoittamaan lentoliikennettä alueella.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

PERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

Meripelastuslain (1145/2001) mukainen Suomen meripelastusjärjestelmä perustuu suurelta osin kansainvälisiin sopimuksiin. Merkittävin näistä on Hampurissa 1979 Kansainvälisen Merenkulkujärjestön (IMO) puitteissa tehty vuoden 1979 kansainvälinen yleissopimus etsintä- ja pelastuspalvelusta merellä (SopS 89/1986), jäljempänä Hampurin sopimus. Suomi liittyi sopimukseen 1986, ja sopimus saatettiin voimaan asetuksella.

Etsintä- ja pelastustoimen järjestämistä koskevat merkitykselliset toiminnalliset määräykset sisältyvät Hampurin sopimuksen liitteeseen, joka on osa sopimusta. Sopimuksessa ja sen liitteessä luodaan kansainvälinen perusta ja määritellään suoritevaatimukset rannikkovaltioiden meripelastusjärjestelmille.

Hampurin sopimuksen mukaisessa meripelastusjärjestelmässä jäsenvaltiolla tulee olla joko itsenäisesti tai yhteistyössä muiden jäsenvaltioiden kanssa ylläpidetty pelastuskeskus etsintä- ja pelastuspalvelujaan varten sekä tarkoituksenmukainen määrä pelastuslohkokeskuksia. Tätä koskeva määräys on Hampurin sopimuksen liitteen 2.3.1 kohdassa.

Rajavartiolaitos on meripelastuslain 3 §:n mukaan johtava meripelastusviranomainen, joka vastaa meripelastustoimen järjestämisestä. Meripelastuskeskus on meripelastuslain 2 §:n 5 kohdan mukaan erikseen määrätty merivartioston johtokeskus, joka on Suomen meripelastustoimen vastuualueen valtakunnallinen johtokeskus ja Suomen meripelastustoimen kansainvälinen yhteyspiste. Se huolehtii johtamis- ja viestitysvalmiuden jatkuvasta ylläpitämisestä ja etsintä- ja pelastustoiminnan johtamisesta meripelastuslohkonsa

alueella. Meripelastuslohkokeskus on meripelastuslain 2 §:n 6 kohdan mukaan erikseen määrätty merivartioston johtokeskus, joka huolehtii johtamis- ja viestitysvalmiuden jatkuvasta ylläpitämisestä sekä etsintä- ja pelastustoiminnan johtamisesta meripelastuslohkonsa alueella. Meripelastuskeskus toimii nykyisin Turussa ja meripelastuslohkokeskukset Helsingissä ja Vaasassa.

Rajavartiolaitoksessa tällä hetkellä valmis- teilla olevan organisaatiomuutoksen yhteydessä Vaasaan on tarkoitus jättää Hampurin sopimuksessa tarkoitettu meripelastuslohkokeskus. Se ei kuitenkaan enää toimisi asianomaisen merivartioston johtokeskuksena. Tämä ei olisi mahdollista Pohjanlahden merivartioston esikunnan tullessa lakkautetuksi. Vaasassa sijaitseva meripelastuslohkokeskus jatkaisi suunnitelmien mukaan kuitenkin toimintaansa meripelastustoimen johtokeskuksena alistettuna Turussa sijaitsevalle meripelastuskeskukselle. Suunniteltu muutos edellyttää meripelastuslohkokeskuksen määritelmän muuttamista esitetyllä tavalla siten, ettei sen enää tarvitse olla asianomaisen merivartioston johtokeskus.

Vireillä olevan muutoksen jälkeen Vaasan meripelastuslohkokeskus vastaisi Pohjanlahden alueella meripelastustoimen voimavarojen seurannasta ja tiedostojen ylläpitämisestä. Se huolehtisi meripelastuskeskuksen tukemana etsintä- ja pelastustoimien johtamisesta. Käytännössä Vaasan meripelastuslohkokeskus vastaisi tavanomaisissa tilanteissa itsenäisesti etsintä- ja pelastustoimenpiteiden johtamisesta alueellaan. Suuronnettomuustilanteessa johtovastuu olisi kuitenkin aina Turun meripelastuskeskuksella. Uusi järjestely olisi täysin Hampurin sopimuksen mukainen. Se olisi myös IMO:n ja Kansainvälisen Siviili-ilmailujärjestön (ICAO) yhteisessä lentojä- meripelastuskäsikirjassa (International Aeronautical and Maritime Search and Rescue Manual, IAMSAR) suositeltu perusjärjestely.

Vaikka ehdotettu muutos liittyy vireillä oleviin suunnitelmiin Pohjanlahden merivartioston lakkauttamiseksi, ei lakkauttamista toteutettaisi tällä muutoksella. Muutos on joka tapauksessa tarpeellinen, jotta merivartiostojen organisaatioita voitaisiin joustavasti muuttaa meripelastusjärjestelmän rakenteiden sitä tarpeettomasti rajoittamatta.

Esitykseen sisältyy ehdotus meripelastuslain uudeksi 11 a §:ksi. Pykälän 1 momentissa annettaisiin etsintä- ja pelastustoimintaa meripelastuskeskuksessa tai meripelastuslohkokeskuksessa johtavalle meripelastusjohtajalle oikeus määrätä tilapäisiä rajoituksia alusten liikkumiseen etsintä- ja pelastusalueella, jos rajoitukset ovat tarpeen etsintä- ja pelastustoiminnan tehokkaan suorittamisen turvaamiseksi.

Alusliikennepalvelulla (VTS) ohjataan alusliikennettä. Maassa toimii jo tällä hetkellä VTS-keskuksia, jotka ohjaavat alusliikennettä erityisesti yleisten kulkuväylien alueella. Liikenne- ja viestintäministeriössä valmistellaan parhaillaan VTS-toimintaa koskevaa lainsäädäntöä. Vaikka meripelastusjohtajalla olisikin meripelastusta koskevan erityislain nojalla päätösvalta asiassa, olisi hänen kuuluttava VTS-viranomaisia tehdessään päätöstä liikkumisrajoituksista yleisten kulkuväylien alueella. Päätökset voitaisiin tarvittaessa myös antaa VTS-keskusten välityksellä.

Meripelastusjohtaja voisi esittää vastaavan pyynnön ilma-alusliikenteen rajoittamiseksi tai kieltämiseksi Ilmailulaitokselle, joka ilmailulain (281/1995) 7 luvun säännösten mukaan ja niiden perusteella voi toimialallaan määrätä tällaisista rajoituksista. Ilmailukennettä koskevien rajoitusten antaminen olisi kuitenkin viime kädessä riippuvainen Ilmailulaitoksen päätöksistä.

Ehdotetut liikenteen rajoittamista koskevat valtuudet ovat tarpeen erityisesti sellaisissa tapauksissa, joissa etsintä- ja pelastustoimintaan osallistuu jopa kymmeniä aluksia ja ilma-aluksia. Ylimääräinen liikenne alueella häiritsee varsinaisia etsintä- ja pelastustöitä, mutta aiheuttaa monesti myös lisää vaaratilanteita toiminta-alueella.

Poliisilakiin (493/1995) sisältyy ehdotetun 11 a §:n 1 momenttia asiallisesti pääosin vastaava 18 §. Sen mukaan poliisimiehellä on oikeus eristää, sulkea tai tyhjentää yleisesti käytetty paikka tai alue taikka kieltää tai rajoittaa liikkumista, jos se on tarpeen muun muassa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tai onnettomuuspaikalla suoritettavien toimenpiteiden suojaamiseksi. On kuitenkin tarkoituksenmukaisempaa, että merellä sattuneen onnettomuuden kyseessä ollessa onnettomuuspaikan eristämisestä päät-

tää nimenomaan meripelastusjohtaja, joka muutenkin johtaa etsintä- ja pelastustoimintaa, ja jolla näin ollen on operaation johto kokonaisvaltaisesti hallinnassaan.

Meripelastusjohtajalla ei lähtökohtaisesti ole erityistä ilmaliikenteen asiantuntemusta. Hänellä on meripelastuslain mukaan mahdollisuus määrätä etsintä- ja pelastustoiminnan lentotoimintaa johtamaan erityinen lentotoiminnan koordinaattori, joka on ilmailu-alan ammattilainen. Johdonmukaisesti tämän kanssa meripelastusjohtaja ei voisi määrätä itsenäisesti ilmaliikenteen rajoituksista, vaan hän voisi ainoastaan esittää asiaa koskevan pyynnön lennonjohdosta vastaaville Ilmailulaitokselle.

Asetetuista rajoituksista, jotka olisivat voimassa vain sellaisella alueella, jolla ne ovat tarpeellisia, ja vain niin kauan kuin niitä tarvitaan, ilmoitettaisiin radiolla alus- ja ilma-alusliikenteen käytössä olevilla yleisillä hätä- ja kutsukanavilla ja -taajuuksilla.

2. Esityksen vaikutukset

2.1. Taloudelliset vaikutukset

Kuten edellä on todettu, liittyy ehdotettu muutos asiallisesti käynnistettyyn valmisteluun Pohjanlahden merivartioston lakkauttamiseksi itsenäisenä hallintoyksikkönä. Rajavartiolaitoksen rajavartioitehtäviin ja meripelastukseen liittyvät tehtävät on tarkoitus säilyttää Pohjanlahden alueella nykyisellään, eikä esimerkiksi asemaverkkoa ole tarkoitus muuttaa nykyisestä. Yhdenkään rajavartiolaitoksen hallintoyksikön lakkauttamista tai muutakaan organisaatiomuutosta ei ehdotetuilla muutoksella toteutettaisi. Muutos kuitenkin mahdollistaisi joustavat muutokset, jotka toteutettaisiin tarvittaessa muuttamalla rajavartiolaitoksesta annettua valtioneuvoston asetusta (269/2000).

Rajavartiolaitoksessa on selvitelty perusteellisesti suunnitellun muutoksen vaikutuksia. Pohjanlahden merivartioston lakkauttaminen ja yhdistäminen nykyisen Saaristomeren merivartioston kanssa merkitsisi rajavartiolaitokselle noin 25 henkilötyövuoden sääs-

töä. Säästö kertyisi kuitenkin vasta muuttaman vuoden siirtymäajan puitteissa.

2.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Esityksellä ei edellä olevaan viitaten ole myöskään suoranaisia organisaatiovaikutuksia. Pohjanlahden merivartioston lakkauttaminen merkitsisi toteutuessaan muutoksen yhteydessä vapautuvien virkamiesten sijoittamista rajavartiolaitoksen muihin hallintoyksiköihin. Ketään ei irtisanottaisi.

3. Asian valmistelu

Asia on valmisteltu sisäasiainministeriön rajavartio-osastolla. Ehdotuksesta on pyydetty lausunto liikenne- ja viestintäministeriöltä, oikeusministeriöltä, sisäasiainministeriön pelastusosastolta ja poliisiosastolta, hätäkeskuslaitokselta, Ilmailulaitokselta, Merenkulkulaitokselta ja meripelastustoimen neuvottelukunnalta.

Lausunnoissa uudistusta pidettiin kannatettavana ja perusteltuna. Liikenne- ja viestintäministeriö kiinnitti huomiota VTS-keskusten merkitykseen liikenteen ohjaajina yleisten väylien alueella.

4. Voimaantulo

Lain voimaantulo liittyy edellä selostetun perusteella alustaviin suunnitelmiin lakkauttaa Pohjanlahden merivartiosto vuoden 2004 alusta. Vaikka muutos on tarpeellinen Pohjanlahden merivartiostoa koskevien suunnitelmien toteutumisesta riippumatta, ehdotetaan lakiehdotuksen tulevan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004. Lakiehdotusten tultua hyväksytyksi voidaan tulevaisuudessa ehkä toteutettavat merivartiostoja koskevat organisaatiomuutokset toteuttaa nykyistä joustavammin muuttamalla rajavartiolaitoksesta annettua valtioneuvoston asetusta.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki**meripelastuslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä marraskuuta 2001 annetun meripelastuslain (1145/2001) 2 §:n 6 koh-
ta, ja

lisätään lakiin uusi 11 a § seuraavasti:

2 §

Käsitteet ja määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

6) meripelastuslohkokeskuksella (*Maritime rescue sub-centre, MRSC*) erikseen määrättyä merivartioston johto- tai muuta keskusta, joka itsenäisesti tai meripelastuskeskukselle alistettuna huolehtii johtamis- ja viestitysvalmiuden jatkuvasta ylläpitämisestä sekä etsintä- ja pelastustoiminnan johtamisesta meripelastuslohkonsa alueella tai muulla erikseen määrättyllä alueella;

11 a §

Etsintä- ja pelastusalueen eristäminen

Meripelastusjohtaja voi tilapäisesti kieltää liikkumisen merialueella ja rajoittaa sitä, jos se on tarpeen etsintä- ja pelastustoiminnan tehokkaan suorittamisen turvaamiseksi ja uusien vaaratilanteiden välttämiseksi. Meripelastusjohtajan on ennen yleisen kulkuväylä-alueen aluetta koskevan päätöksen tekemistä kuultava alusliikennepalvelujärjestelmästä vastaavaa merenkulkuviranomaista.

Meripelastusjohtaja voi pyytää Ilmailulaitosta toimivaltansa rajoissa kieltämään liikkumisen etsintä- ja pelastusalueen ilmatilassa ja rajoittamaan sitä, jos se on tarpeen etsintä- ja pelastustoiminnan tehokkaan suorittamisen turvaamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____.

Helsingissä 24 päivänä lokakuuta 2003

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Sisäasiainministeri *Kari Rajamäki*

*Liite
Rinnakkaisteksti*

Laki

meripelastuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 30 päivänä marraskuuta 2001 annetun meripelastuslain (1145/2001) 2 §:n 6 koh-
ta, ja
lisätään lakiin uusi 11 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

2 §

Käsitteet ja määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

6) meripelastuslohkokeskuksella (*Maritime rescue sub-centre, MRSC*) erikseen määrättyä merivartioston johtokeskusta, joka huolehtii johtamis- ja viestitysvalmiuden jatkuvasta ylläpitämisestä sekä etsintä- ja pelastustoiminnan johtamisesta meripelastuslohkonsa alueella;

Ehdotus

2 §

Käsitteet ja määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

6) meripelastuslohkokeskuksella (*Maritime rescue sub-centre, MRSC*) erikseen määrättyä merivartioston johto- tai muuta keskusta, joka itsenäisesti tai meripelastuskeskukselle alistettuna huolehtii johtamis- ja viestitysvalmiuden jatkuvasta ylläpitämisestä sekä etsintä- ja pelastustoiminnan johtamisesta meripelastuslohkonsa alueella tai muulla erikseen määrättyllä alueella;

11 a §

Etsintä- ja pelastusalueen eristäminen

Meripelastusjohtaja voi tilapäisesti kieltää liikumisen merialueella ja rajoittaa sitä, jos se on tarpeen etsintä- ja pelastustoiminnan tehokkaan suorittamisen turvaamiseksi ja uusien vaaratilanteiden välttämiseksi. Meripelastusjohtajan on ennen yleisen kulkuväylästä aluetta koskevan päätöksen tekemistä kuultava alusliikennepalvelujärjestelmästä vastaavaa merenkulkuviranomaista.

Meripelastusjohtaja voi pyytää Ilmailulaitosta toimivaltansa rajoissa kieltämään liikkumisen etsintä- ja pelastusalueen ilmailussa ja rajoittamaan sitä, jos se on tarpeen etsintä- ja pelastustoiminnan tehokkaan suorittamisen turvaamiseksi.

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .*